

Požemių pasaulio atradėjai

„Esame lyg ir alpinistai, bet kylantys ne į kalnų viršūnes, o nyrantys į jų gelmes. Tiesa, prieš tai į tuos kalnus dar ir kopiantys, nes į juos nyrama iš aukštai. Bet alpinistinis kopimas – tik neišvengiama ir ne sunkiausia pasirengimo dalis,“ – sako Lietuvos speleologų klubo „Aenigma“ narė Saulė Pankienė. Speleologai – kai kam vis dar keista padermė. Bent jau keistų pomėgių.

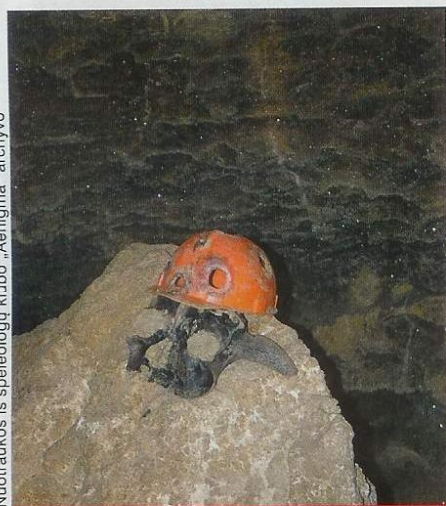
Prieš metus Vilniuje įkurtas klubas „Aenigma“ (lot. k. – „mįslė“, „paslaptis“) vienija šio pomėgio gerbėjus ir sulaukia naujų narių. Klubas įkūrė ir speleomokyklą, kurioje vyksta praktiniai užsiėmimai: mokomasi laiptoti virvėmis, elgtis ekstremaliose situacijose, supažindinama su speleojuanga, rengiamos mokomosios ekspedicijos į karstinius urvus Kryme, Tatruose ar kitur, nes Lietuvos karstiniame regione – Biržų ir Pasvalio rajonuose, gilesnių urvų sistema nesusiformuoja dėl aukštai esančių grūntinių vandenių. Tik palandžioje ir palaipioję po urvus su patyrusiais speleologais,

patyrę išbandymų, naujokai suvokia, ar galės tapti speleologais ir leistis į sunkius žygius. „Aenigmai“ vadovauja Aidas Gudaitis, žinomo Lietuvos speleologo, kaulniečio Vytauto Gudaičio sūnus. 2001 m. jis vadovavo lietuvių speleologų ekspedicijai į Kroatijos Velebitto kalnų masyve esantį Lukina Jama urvą. Šios ekspedicijos metu Lietuvos speleologai pasiekė šalies rekordą, per 8 paras nusileisdami į 1350 m gyly. Aidas Gudaitis tada taip pat pasiekė asmeninį rekordą – 1200 m gyly. Daugelis šio klubo narių požeminio pasaulio paslaptimis susiviliojo jau seniai: tyrinėti karstinių urvų kasmet vyksta net į kelias sudėtingesnes keliones, rimtesnes tarptautines ekspedicijas įvairiose šalyse. Tradiciškai jie vyksta į Kaukazo kalnus Rusijoje, Krymą (Karabi Jaila – didžiausia karstinė plynaukštė Kryme), Turkiją (ten yra naujas, perspektyvus urvų tyrinėjimams Tauro kalnų Aladaglaro masyvas), Abchaziją – šiandienos speleologų meką: ten dabar slypi „požeminis Everestas“ – vienas iš giliausių pasaulio urvų. Pakliūti į šį sudėtin-

gos politinės situacijos regioną lietuviams padeda senos pažintys su rusų speleologais, bendros ekspedicijos.

„Ką patiri tyrinėdamas tą požeminį pasaulį?“ – klausiu pašnekovės. „Gilūs šuliniai, painūs ir ankšti urvo koridoriai, kur protarpiais tenka ropoti keturiom, o vietomis – ir visu ūgiu išsitiesti ant žemės ir tiesiog peršliaužti itin žemas ir siauras pralandas. Nuvargsti. Klausiate, kam visa tai? Speleologai, urvų tyrinėtojai, savęs seniai to nebeklausia. Viskas ir taip aišku – diskomfortą priverčia pamiršti prožektorių šviesose atsiveriantis vaizdas: spindintys įvairiaspalviai daugiabriauniai kristalai, žerintys urvo lubų skliautai, kabantys stalaktitai. O kur dar jausmas, jog esi ten, kur ne kiekvienas įsiskverbia, jog turi galimybę nors valandą ar parą pabūti Kolumbu. Didžiųjų geografinių atradimų era baigėsi, šiandienos žmogui iki galo neištirtos liko tik kosmoso erdvės, vandenynų ir žemės gelmės. Kaip tik šios ir vilioja speleologus.

Kalbėjosi Audronė Ignatonienė

Nuotraukos iš speleologų klubo „Aenigma“ archyvo

Naudinga informacija

Plačiau apie Lietuvos speleologus ir jų veiklą: www.speleo.lt

Kaip susidaro požeminiai karstiniai urvai

Klintiniuose regionuose, kurių uolienas sudaro klintys (karbonatinės uolienos – kreida, dolomitai, gipsas, druskos), vanduo, skverbdamasis pro šias uolienas gilyn į žemės gelmes, pamažu jas tirpina. Pro žemėje išgraužtus plyšius, vanduo teka į požemį, išgrauždamas požeminius kanalus, galerijas, vertikalias šachtas. Požeminė erozija dar labiau paspartėja, kai susidariusiais plyšiais ima tekėti anksčiau žemės paviršiumi sruvusios upės. Po žeme jos ištirpdo didžiules tuštumas, ilgiausius urvus, kuriuose, pro lubas sunkdamasis vanduo (lašas po lašo, palikdamas smulkutes kalcio karbonato daleles), suformuoja įspūdingus darinius – stalaktitus (varveklis) ir (ant žemės besikaupiančius) stalagmitus.

Procesas, kurio metu susidaro šie dariniai, vadinamas karstiniu. Karsto pavadinimas kilęs iš klintinės Karsto plynaukštės regiono Slovėnijos šiaurės vakarinėje dalyje.

Beveik visos pasaulio klintys susidarė iš nesuskaičiuojamos daugybės jūrų kriauklių ir gyvūnų griaučių, gyvenusių prieš milijonus metų. Jų skeletai sėdo ant jūros dugno ir kietėjo. Šios nuosėdos sudarė didelius klinties klotus. Kai kurie iš jų viršija 3–8 km. Vėliau žemės plutos poslinkiai klintis iškėlė virš jūros lygio.

Karstinių regionų yra visame pasaulyje.